

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті висвітлено погляди науковців на проблему професійної підготовки майбутніх хореографів. Встановлено, що це – комплексний процес, спрямований на розвиток хореографічних умінь та навичок, спортивну підготовку студентів та озброєння їх педагогічними знаннями та методиками викладання. Велике значення в підготовці майбутніх фахівців цієї галузі надають також пластичній культурі студентів. На основі аналізу педагогічної літератури представлено курси, які сприяють професійному становленню хореографів (“Постановка концертних номерів”, “Композиція та підготовка танцю” тощо). З’ясовано, що велика увага приділяється також формуванню культури мовлення студентів, умінню вести навчальний діалог, пояснювати методику виконання того чи іншого руху. Для досягнення цієї мети проводять спеціальні тренінги та ділові ігри, пропонують майбутнім хореографам вирішити методичні та педагогічні завдання за фахом. Визначено основні складники педагогічної підготовки майбутніх хореографів (засвоєння методичних та психолого-педагогічних основ теорії хореографії; розуміння форм, методів та засобів навчання та оцінки хореографічної діяльності; уміння планувати та керувати танцювальним колективом; планування системи педагогічних впливів; володіння професійною термінологією у хореографічному навчанні; застосування елементів педагогічної імпровізації тощо). Визначено низку педагогічних умов, які забезпечують розвиток особистісних якостей та саморозвитку майбутніх хореографів (ознайомлення студентів із методиками виконання хореографічних композицій; ознайомлення з принципами створення нових композицій, організація педагогічної взаємодії в процесі роботи із танцювальним колективом, підтримка доброзичливих міжособистісних контактів).

Ключові слова: професійна підготовка, майбутні хореографи, педагогічні уміння, методичні уміння, хореографічні уміння, педагогічна підготовка, умови розвитку особистісних якостей.

Стрімкий розвиток людства вимагає перегляду підходів до підготовки спеціалістів у будь-якій галузі, тому перед університетами та іншими закладами вищої освіти постає питання підготовки фахівців нового формату, які здатні творчо підходити до виконання своїх обов’язків та бути конкурентоспроможними на ринку праці. Причому це актуально для підготовки не тільки спеціалістів технічного, природничого та гуманітарного профілів, але й майбутніх працівників культури. В умовах сучасних трансформацій хореограф має позиціонувати себе не тільки як представник мистецтва, але й як адміністратор, менеджер, лідер та модератор.

Аналіз наукової літератури засвідчив, що питання підготовки хореографів неодноразово привертало увагу науковців. Так, зміст мистецької освіти та культури танцю розкрито у працях М. Вантуха, І. Зязюн, О. Комаровської, О. Рудницької, Г. Сотської та інших. Підходи до формування майбутніх хореографів у різних країнах Європейського Союзу представлено в роботах Н. Долгової, Т. Повалій, О. Ткаченко та інших. До питань професійної підготовки майбутніх хореографів зверталися Н. Бідюк, О. Герасимюк, А. Сбруєва та інші.

Разом із тим вважаємо, що узагальнення підходів до підготовки майбутніх хореографів збагатило б педагогічну літературу. Отже, метою публікації є аналіз наукової літератури з цього питання.

Танець як мистецтво займає особливу роль у житті людини та являє собою невичерпне джерело пізнання, оскільки через трансформацію рухів та художні образи віддзеркалює досвід людства та дає змогу візуально відображати почуття. Саме через хореографію людина переживає широкий спектр емоцій та почуттів. Передаючи через танець події із реального життя, танцівник відшукуює власні уявлення про виразність танцю. Мистецькій освіті належить важлива роль у сучасних культурних процесах, що пояснюються тим, що саме через неї реалізується збереження хореографічних традицій та духовного надбання народу. Саме тому необхідно приділяти особливу увагу формуванню майбутніх хореографів.

У процесі наукового пошуку встановлено, що одним із перших до питання підготовки майбутніх хореографів звернувся французький балетний танцюрист, засновник сучасного балету та теоретик балетного мистецтва Ж. Новерр. У своїй публікації “Листи про танець” він наголошує на тому, що хореограф має знати історію, міфологію, стародавню літературу і бути освіченою та творчою людиною [7, с. 5].

Доктор мистецтвознавства, балетмейстер та оперних хореограф ХХ століття Р. Захаров акцентував на тому, що хореограф має знати анатомію для того, щоб радити учням, які самі м’язи необхідно активувати для правильного виконання того чи іншого руху, мати уважний погляд, який дає йому змогу бачити помилки кожного учня, а також музичність і художній смак [5, с. 59].

Т. Благова переконана, що велику роль у формуванні майбутніх педагогів-хореографів відіграють спеціальні дисципліни, які вони вивчають. На її переконання, урізноманітнення дисциплін із хореографії та збільшення кількості практичних занять студентів сприятимуть формуванню висококваліфікованих спеціалістів, провідну роль у формуванні майбутніх хореографів відіграють також заняття з гімнастики, ритмопластики та рухливих ігор [2].

Отже, підсумовуючи погляди науковців, зазначимо, що формування майбутніх хореографів – це багатогранний процес, спрямований на розвиток хореографічних умінь та навичок, спортивну підготовку студентів та озброєння їх педагогічними знаннями та методиками викладання.

Важливим елементом під час формування майбутніх хореографів є невербальні засоби спілкування. М. Рожко підкреслює, що особливим показником хореографів є пластична культура, що свідчить про професійну майстерність. Пластична культура поєднує перцептивні, комунікативні та інтерактивні методи педагогічної діяльності [9].

Необхідним умінням для майбутніх танцівників є також індивідуальний стиль, через який відбувається самореалізація хореографів, неповторність проведення занять, особливості творчо-постановчої діяльності і підготовки учнів до виступів. Авторські ідеї, спрямовані на досягнення цієї мети, представлено в розроблених Л. Андрощук дисциплінах “Постановка концертних номерів”, “Композиція та підготовка танцю”, “Мистецтво балетмейстера”, “Теорія та методика сучасного танцю”.

Л. Андрощук зазначає, що основною метою курсів “Мистецтво балетмейстера” та “Постановка концертних номерів” є підготовка майбутніх хореографів до постановки танцю різної складності. Студенти мають навчитися комбінувати, варіювати та моделювати рухи, разом із тим вирішальна роль у цьому процесі відводиться творчій компоненті: вибору актуальної теми, яка є значущою для виконавців та глядачів, розробці лібрето (програми) танцю, визначенню драматургії, відповідному музичному оформленню, пошуку вдалих комбінацій малюнків танців та розробці сценографії [1, с. 171].

Разом із тим, як зазначається в науковій літературі, важливо не тільки приділяти увагу розвитку танцювальних навичок та спортивній підготовці, але й навчити студентів основ педагогічної майстерності, яку умовно можна поділити на три напрями: теоретична підготовка, методична підготовка та практична підготовка.

Так, теоретична підготовка відбувається протягом практичних занять як психолого-педагогічного, так і хореографічного циклу. Причому педагогічні знання студента-хореографа мають складатися як із загальних знань педагогіки, етапів розвитку особистості, розуміння психології суб'єктів навчання, так і знання методики танцювальної граматики, виконавської техніки і засвоєння методик підготовки хореографа [2, с. 38].

Педагогічна підготовка майбутніх хореографів складається також із:

- засвоєння методичних та психолого-педагогічних основ теорії хореографії;
- форм, методів та засобів навчання та оцінки хореографічної діяльності;
- уміння планувати та керувати танцювальним колективом;
- планування системи педагогічних впливів;
- володіння професійною термінологією у хореографічному навчанні;
- застосування елементів педагогічної імпровізації;
- постановки та вирішення професійних завдань, уміння виділити першочергові та другорядні завдання;
- уміння урахувати індивідуальні та вікові особливості учнів;
- володіння інформацією про передовий досвід педагогів-хореографів [12, с. 103].

Такий підхід до професійної підготовки хореографів сприяє інтенсивній педагогічній підготовці студентів, заснованих на теоретичній підготовці та спрямованих на вирішення різних хореографічних завдань [4, с. 4].

У процесі професійної підготовки майбутніх хореографів великого значення набуває функціональний підхід, який полягає, з одного боку, у стимулюванні позитивної мотивації до навчання, а з іншого – в розвитку балетмейстерських здібностей студентів та формуванні їхньої педагогічної майстерності. Саме поєднання цих трьох складових частин дає змогу сформувати конкурентоспроможного фахівця [10, с. 33].

Разом із тим викладачі, які працюють із майбутніми хореографами, зазначають, що в багатьох випадках студентам не вистачає комунікативних умінь та навичок. Тому під час формування майбутніх хореографів необхідно спроваджувати в освітній процес і четвертий елемент: формування культури мовлення, уміння вести навчальний діалог та володіння словесними методами для пояснення техніки виконання тих чи інших рухів. З метою досягнення цієї мети педагогам рекомендується застосовувати такі форми роботи з майбутніми хореографами:

- а) тренінги;
- б) ділові ігри;
- в) методичні завдання;
- г) педагогічні завдання.

Навчальний тренінг дозволяє залучити студентів до активної навчальної діяльності, спрямованої на виконання тренінгових вправ під керівництвом викладача, метою яких є наближення студентів до реальних ситуацій, що можуть трапитися під час роботи з танцювальними колективами. Одним із дієвих тренінгів є тренінг “Моя професійна компетентність”, метою якого є формування адекватної самооцінки студентів та порівняння її з баченням інших студентів. У процесі цього тренінгу студентам пропонують проаналізувати власні сильні та слабкі сторони з позиції професійної компетентності хореографа. Окрім самоаналізу, студентам пропонують проаналізувати переваги та недоліки одного з однокласників. Після цього викладач озвучує дві характеристики і вже у групі робиться певний висновок. Ще однією дієвою вправою під час проведення тренінгів є тренінг “Мої професійні недоліки”, протягом якого студенти описують труднощі, з якими вони зіштовхуються під час навчання та обговорюють можливі шляхи їх подолання. Як правило, серед труднощів опанування фахової діяльності студенти називають недостатність теоретичних знань,

балетмейстерських навичок, невпевненість під час роботи з колективом під час виконання педагогічних завдань [6].

У процесі педагогічної діяльності А. Вербицький, М. Воровка, Л. Волкова переконалися в дієвості застосування ділових ігор як засобу підготовки майбутніх хореографів, адже ігри дають змогу змоделювати ситуації, які можуть трапитися на практиці. Умовно ці ігри можна поділити на соціально-побутові та професійні. Соціально-побутові ігри спрямовані на формування у студентів комунікативних умінь та навичок, особистісних якостей, їхніх організаторських здібностей, формування культури поведінки в соціально-побутовій сфері, тоді як професійні ігри спрямовані на закріплення навичок і умінь під час здійснення педагогічної та хореографічної діяльності, уміння методично обґрунтовано та доступно пояснити виконання тих чи інших рухів, створити малюнок танцю, вирішити конфліктні ситуації в колективі, правильно розподілити ролі під час створення танцю [8, с. 30].

Методичні та педагогічні завдання поєднують теорію та практику, коли, навчаючи один одного, майбутні хореографи опановують танцювальні рухи або комбінації. Доцільним є використання відеозапису під час проведення практичних занять, що дає змогу студентам побачити себе з боку та скоректувати рухи або професійну поведінку.

Науковці зазначають, що для формування в майбутніх педагогів-хореографів фахових умінь необхідно дотримуватися низки педагогічних умов, які забезпечують розвиток особистісних якостей та саморозвитку студентів. До них можна зарахувати:

- ознайомлення студентів із методиками виконання хореографічних композицій;
- ознайомлення з принципами створення нових композицій,
- організація педагогічної взаємодії в процесі роботи з танцювальним колективом,
- підтримка доброзичливих міжособистісних контактів.

О. Таранцева акцентує на тому, що для формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії необхідно постійно переглядати та вдосконалювати зміст навчальних програм, систему завдань за майбутнім фахом, застосовувати принципи диференціації та індивідуалізації під час занять із хореографії, комплексно поєднувати різноманітні види навчальної та виховної практики студентів, яка спрямована на розвиток художньої активності [11].

Висновки. Отже, можна зробити висновок, що професійне формування майбутніх хореографів вимагає приділення уваги як умінням та навичкам із хореографії, створення малюнку танцю, гармонійному розподілу ролей у танцювальному колективі, так і наданню студентам ґрунтовних знань із педагогіки та методики викладання танцю. Такий комплексний підхід дасть змогу сформувати фахівців, які зможуть творчо підходити до виконання поставлених завдань, спираючись на теоретичні знання.

Використана література:

1. Андрощук Л. М. Розвиток творчого потенціалу майбутнього вчителя хореографії у процесі постановки творчого проєкту. Мистецтво та освіта. 2014. № 4 (74). С. 55–59.
2. Благова Т. Хореографічна підготовка вчителя у системі вищій педагогічних закладів в Україні 20-х рр. XX ст. *Витоки педагогічної майстерності. Серія: Педагогічні науки.* 2011. № 8(2). С. 65–71.
3. Борисов А. И. Психолого-педагогические аспекты подготовки педагога хореографа : дис. ... канд. психол. наук. Самара, 2001. 233 с.
4. Герасимова Ю. А. Развитие педагогических качеств в профессиональной подготовке хореографов в вузах культуры и искусств : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Москва, 2007. 22 с.
5. Захаров Р. Слово о танце. Москва, 1971. 159 с.
6. Мартиненко О. В. Професійно-орієнтовані технології навчання у фаховій підготовці майбутнього вчителя хореографії. *Наукові записки.* Кіровоград, 2015. Випуск 139. Серія: Педагогічні науки. С. 90–94.
7. Новер Ж. Ж. Письма о танцах и балетах. Москва, 1965. 375 с.
8. Організація та проведення ділових педагогічних ігор : метод. реком. / упоряд. М. І. Воровка. Запоріжжя, 2006. 46 с.
9. Рожко М. М. Формування пластичної культури студентів мистецьких факультетів педагогічних університетів : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Луганськ, 20 с.
10. Розвиток творчого потенціалу майбутніх фахівців мистецьких дисциплін як фактор їх професійної самореалізації : колективна монографія / Мартиненко О. В. та ін. ; за ред. А. І. Омельченко. Мелітополь. 2019. 361 с.
11. Таранцева О. В. Формування фахових умінь майбутніх вчителів хореографії засобами українського народного танцю : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Інститут педагогіки і психології професійної освіти АПН України, Київ. 2002. 20 с.
12. Юрьева М. Н. Профессионально-творческое становление личности студента-хореографа в вузах культуры и искусств : дис. ... д-ра. пед. наук. Томск, 2010. 570 с.

References:

1. Androshchuk L.M. (2014) Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnoho vchytelia khoreohrafi u protsesi postanovky tvorchoho proektu [Development of creative potential of the future teacher of choreography in the process of staging a creative project]. *Art and Education.* 4 (74). P. 55–59 [in Ukrainian].
2. Blahova T. Khoreohrafichna pidhotovka vchytelia u systemi vyshcheyi pedahohichnykh zakladiv v Ukraini 20-kh rr XX st. [Choreographic teacher training in the system of higher pedagogical institutions in Ukraine in the 1920s of the XX-th century]. *Sources of Pedagogical Skills.* 8(2). P. 65–71 [in Ukrainian].
3. Borysov A. Y. (2001) Psikhologo-pedahohycheskye aspekty podhotovky pedahoha khoreohrafa [Psychological and pedagogical aspects of choreographer teacher training]: PhD thesis. Samara. 233 p. [in Russian].

4. Herasymova Yu. A. (2007) Razvytye pedahohycheskykh kachestv v professionalnoi podhotovke khoreografov v vuzakh kulturi y yskusstv: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk [Development of pedagogical qualities in professional training of choreographers in universities of culture and arts] author's ref. PhD thesis. Moskva, 22 s. [in Russian].
5. Zakharov R. (1971) Slovo o tantse [On the dance]. Moskva, 159 p. [in Russian].
6. Martynenko O. V. (2015) Profesiino-oriientovani tekhnolohii navchannia u fakhovii pidhotovtsi maibutnoho vchytelia khoreohrafi [Professionally-oriented learning technologies in the professional training of future choreography teachers]. *Scientific Bulletin*. Kirovohrad. Vypusk 139. P. 90–94 [in Ukrainian].
7. Nover Zh. Zh. (1965) Pysma o tantsakh y baletakh [Letters on dance and ballet]. Moskva, 375 s. [in Russian].
8. Orhanizatsiia ta provedennia dilovykh pedahohichnykh ihor [Organization and conduct of business pedagogical games]: metod. recommendations. Zaporizhzhia, 2006. 46 s. [in Ukrainian].
9. Rozhko M. M. Formuvannia plastychnoi kultury studentiv mystetskykh fakultetiv pedahohichnykh universytetiv [Formation of plastic culture of students of art faculties of pedagogical universities] author's ref. PhD thesis. Luhanskyi natsionalnyi universytet imeni Tarasa Shevchenka, Luhansk, 20 s. [in Ukrainian].
10. Rozvytok tvorchoho potentsialu maibutnykh fakhivtsiv mystetskykh dystsyplin yak faktor yikh profesiinoi samorealizatsii [Development of creative potential of future specialists of art disciplines as a factor of their professional self-realization] : collective monograph / Martynenko O. V. and others; red. A. I. Omelchenko. Melitopol. 2019. 361 s. [in Ukrainian].
11. Tarantseva O. V. (2002) Formuvannia fakhovykh umin maibutnykh vchyteliv khoreohrafi zasobamy ukrainskoho narodnoho tantsiu [Formation of professional skills of future teachers of choreography by means of Ukrainian folk dance] author's ref. PhD thesis Instytut pedahohiky i psykholohii profesiinoi osvity APN Ukrainy, Kyiv. 20 s. [in Ukrainian].
12. Iurieva M. N. (2010) Professyonalno-tvorcheskoe stanovlenye lichnosti studenta-khoreografa v vuzakh kulturi y yskusstv [Professional and creative formation of the personality of a student-choreographer in universities of culture and arts]: Doctor thesis. Tomsk. 570 s. [in Russian].

Levchenko Ya. E., Yang Zhuan. Professional training of choreographers to be as a pedagogical problem

The article highlights the points of views of scientists on the problem of professional training of choreographers to be. It is established that this is a complex process aimed at the development of choreographic skills, sports training of students and getting them acquainted with pedagogical knowledge and teaching methods. Plastic culture of students is also of great importance here. On the basis of the analysis of pedagogical literature, courses that promote the professional development of choreographers (“Performing concert numbers”, “Composition and preparation of dance”, etc.) are enumerated. In order to achieve this goal, special trainings and business games are conducted, choreographers to be are offered to solve methodical and pedagogical tasks in their specialty as well. The main components of pedagogical training of choreographers to be (mastering methodical and psychological and pedagogical bases of choreography theory; understanding forms, methods and means of teaching and evaluation of choreographic activity; ability to plan and manage dance group; planning system of pedagogical influences; mastery of professional terminology in choreographic application; elements of pedagogical improvisation, etc.) are presented. A number of pedagogical conditions that ensure the development of personal qualities and self-development of choreographers to be (acquaintance with methods of choreographic compositions; acquaintance with the principles of creating new compositions, organization of pedagogical interaction in the process of working with dance group, support of friendly interpersonal contacts) are highlighted.

Key words: professional training, choreographers to be, pedagogical skills, methodical skills, choreographic skills, pedagogical training, conditions of personal qualities development.